

ISSN 2786-4952 Online

УДК 796.011(477.72):355.01

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-4\(62\)-1311-1323](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-4(62)-1311-1323)

Степанюк Світлана Іванівна кандидатка наук з фізичного виховання та спорту, доцентка, Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0000-0002-6035-3575>

Городинська Інна Володимирівна кандидатка педагогічних наук, доцентка, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, <https://orcid.org/0000-0002-2111-9161>

Стрикаленко Євгеній Андрійович кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0000-0001-7686-8736>

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ХЕРСОНЩИНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У науковій статті нами здійснена спроба проаналізувати та систематизувати дані про історичний досвід херсонського спорту та функціонування його в умовах воєнного стану. Для ефективного планування майбутнього, яке гарантуватиме виховання нового покоління спортсменів, тренерів а також спортивних менеджерів високого рівня майстерності та відданості своїй справі, важливо знати та об'єктивно аналізувати досягнення минулого. Тому метою нашого дослідження було здійснити комплексний аналіз становлення та еволюції фізичної культури на Херсонщині, виявити ключові історичні етапи її розвитку та дослідити трансформацію спортивної сфери регіону в умовах повномасштабного вторгнення, визначивши роль спорту як чинника соціальної стійкості.

Методологічну основу дослідження становить поєднання принципів історизму та об'єктивності. Зокрема, історичний метод застосовано для аналізу витоків спортивного руху, а порівняльний аналіз дозволив виявити трансформації у функціонуванні галузі в умовах воєнних дій.

Виявлено, що перші заходи з поширення спорту на Херсонщині розпочалися у другій половині XIX століття і були пов'язані з діяльністю ентузіастів, відкриттям спеціалізованих клубів та введенням гімнастики у навчальні заклади. Одним із найперших осередків спортивного життя став Херсонський яхт-клуб, який популяризував вітрильний спорт та веслування. Заснований він був у 1908 році. Офіційний відлік херсонського футболу починається з 1911 року, коли було створено першу команду при «Херсонському спортивному гуртку». Футбольні матчі швидко стали наймасовішими

видовищними заходами у місті. У середині XIX ст. гімнастика була введена як обов'язкова дисципліна в реальних училищах, військових закладах та гімназіях Херсона. На початку XX століття виникають перші об'єднання любителів фізичних вправ, які організовували змагання з легкої атлетики, боротьби та важкої атлетики. Ці заходи заклали фундамент для розвитку професійного спорту в регіоні, що згодом дозволило херсонським спортсменам виходити на міжнародний рівень.

Імена тих, хто створював спортивну історію Херсонщини ми намагалися показати у своєму дослідженні. Кожне з них – це унікальна історія становлення, сили духу та неймовірних зусиль, які не просто приносили славу рідній Херсонщині, та всій Україні, а й викликають захоплення і неймовірно надихають, бо кожна із здобутих ними винагород є демонстрацією надлюдських можливостей та неймовірної роботи над собою.

Ключові слова: Херсон, історія, фізична культура, спортивні досягнення, воєнний стан.

Svetlana Stepanyuk Candidate of Physical Training and Sports Sciences, Associate Professor, Kherson State Agrarian and Economical University, Universytetskyi Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0000-0002-6035-3575>

Inna Gorodynska Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Petro Mohyla Black Sea National University, 68 Desantnykyv St. 10, Mykolaiv, Mykolaiv Oblast, <https://orcid.org/0000-0002-2111-9161>

Yevhenij Strykalenko Candidate of Physical Training and Sports Sciences, Associate Professor, Kherson State Agrarian and Economical University, Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0000-0001-7686-8736>

DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE IN KHERSON REGION: HISTORICAL EXPERIENCE AND FUNCTIONING IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract. The scientific article attempts to analyze and systematize data on the historical experience of Kherson sports and its functioning under martial law. Objective analysis of past achievements is essential for effective future planning, ensuring the development of a new generation of high-level athletes, coaches, and sports managers characterized by professional mastery and dedication.

The purpose of the study is to conduct a comprehensive analysis of the formation and evolution of physical culture in the Kherson region, identify key historical stages of its development, and investigate the transformation of the region's sports sphere during the full-scale invasion, determining the role of sports as a factor of social resilience.

The methodological basis of the study is a combination of the principles of historicism and objectivity. Specifically, the historical method is applied to analyze the origins of the sports movement, while comparative analysis reveals transformations in the sector's functioning amidst military actions.

It was established that the initial measures to promote sports in the Kherson region began in the second half of the 19th century, driven by the activities of enthusiasts, the opening of specialized clubs, and the introduction of gymnastics into educational institutions. One of the earliest centers of sporting life was the Kherson Yacht Club, founded in 1908, which popularized sailing and rowing. The official history of Kherson football dates back to 1911 with the creation of the first team under the "Kherson Sports Circle." In the mid-19th century, gymnastics became a mandatory discipline in vocational schools, military institutions, and gymnasiums in Kherson. By the early 20th century, the first associations of physical exercise lovers emerged, organizing competitions in athletics, wrestling, and weightlifting. These activities laid the foundation for professional sports in the region, eventually enabling Kherson athletes to reach the international level.

The study highlights the individuals who shaped the sporting history of the Kherson region. Each name represents a unique story of formation, fortitude, and incredible effort that brought glory not only to their native Kherson region but to all of Ukraine. Their achievements serve as a testament to superhuman capabilities and immense self-discipline, continuing to inspire future generations.

Keywords: Kherson, history, physical culture, sporting achievements, martial law.

Постановка проблеми. Дана робота зумовлена необхідністю збереження та систематизації спортивної спадщини Херсонщини, яка є невід'ємною частиною національної системи фізичної культури. Херсонський регіон історично є «кузнею кадрів» для олімпійського резерву зокрема у веслуванні, гімнастиці та легкій атлетиці, проте сьогодні ця система опинилася під загрозою через повномасштабну війну.

Вивчення історії становлення спорту в регіоні дозволяє не лише переосмислити досвід минулих поколінь, а й розробити ефективні стратегії релокації, збереження тренерського складу та відновлення спортивної інфраструктури після деокупації. Крім того, особливої важливості набуває роль спорту як інструменту соціальної адаптації молоді в умовах воєнних дій. Дослідження цієї теми допоможе зафіксувати тяглість спортивних традицій та окреслити шляхи майбутньої розбудови спортивної галузі півдня України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз дисертаційних досліджень та історико-педагогічної літератури, які присвячені питанням історії фізичної культури, які були опубліковані в останні роки, дав нам змогу виокремити роботи О. М. Вацеби, А. В. Цьося, Н. А. Деделюк, Є. Н. Приступи, О. В. Римар, Я. В. Тимчака та інших. Авторами висвітлено питання зародження,

становлення та розвитку систем фізичного виховання в Україні у різні періоди [1]. Саме у цьому контексті актуальності набуває наше дослідження, яке є одним із кроків до вивчення досвіду та ідейної спадщини фізичної культури в Україні. Неупереджений аналіз історичних подій надає нам можливості приймати правильні рішення та будувати цілі на майбутнє. Історія спорту завжди була джерелом унікальних знань та досвіду. За кожним спортивним результатом завжди стоять реальні люди. Їх щоденна рутинна та віддана праця дає неймовірні результати, на які рівняється цілий світ [6].

Історія фізичної культури та спорту на Херсонщині – це шлях від перших аматорських гуртків кінця XIX століття до формування потужної школи олімпійського резерву, яка подарувала світові десятки чемпіонів.

Війна кардинально змінила спортивне життя Херсона, перетворивши його з активного тренувального центру на зону високого ризику, де розвиток спорту відбувається всупереч постійним обстрілам.

Багато тренерів та перспективних атлетів були змушені виїхати за кордон або в інші області України, що призвело до розриву тяглості тренувального процесу [6].

Мета статті – здійснити комплексний аналіз становлення та еволюції фізичної культури на Херсонщині, виявити ключові історичні етапи її розвитку та дослідити трансформацію спортивної сфери регіону в умовах повномасштабного вторгнення, визначивши роль спорту як чинника соціальної стійкості.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить поєднання принципів історизму та об'єктивності. Зокрема, історичний метод застосовано для аналізу витоків спортивного руху, а порівняльний аналіз дозволив виявити трансформації у функціонуванні галузі в умовах воєнних дій.

Виклад основного матеріалу.

Перші заходи з поширення спорту на Херсонщині розпочалися у другій половині XIX століття і були пов'язані з діяльністю ентузіастів, відкриттям спеціалізованих клубів та введенням гімнастики у навчальних закладах.

Наприкінці XIX ст. стрімко починає розвиватись спортивно-гімнастичний рух. Зазначимо, що в той період держава мало уваги приділяла питанням розвитку спорту в країні [3]. На ці заходи не виділялося майже ніяких коштів. Тому фізкультурно-спортивний рух розвивався в основному за рахунок ентузіастів, які створювали товариства спортивного спрямування, які своєю діяльністю були спрямовані на фізичне виховання молоді [1]. В багатьох містах України відкриваються «Товариства сприяння фізичному розвитку дітей». Основне призначення цих об'єднань була організація спортивно-масової роботи з дітьми та їх оздоровлення. Таким чином у 1896 році було створено в місті «Товариство сприяння фізичному розвитку дітей» [3]. Ці заходи заклали фундамент для розвитку професійного спорту в регіоні, що згодом дозволило херсонським спортсменам виходити на міжнародний рівень.

Що стосується спорту як окремого соціального явища то на Херсонщині це припадає на початок ХХ століття. В червні 1920 року у місті були здійснені спроби організації пролетарського спортивно-гімнастичного клубу [4].

Створений при військоматах «Всеобуч» проводив велику навчально-виховну роботу серед допризовників, де чимало уваги приділялось саме фізичному вихованню. Таким чином, всеобуч стає першою організаційною ланкою в розвитку фізкультурного руху на Херсонщині. Для роботи з допризовниками залучились інструктори фізичної культури, яких готували на короткострокових курсах.

У 1923 році в Херсоні й Олешках відкриваються військово-спортивні клуби, в серпні того ж року в Херсонському Палаці праці створено гімнастичне містечко і спортмайданчик.

У 1924 році реорганізуються керівні фізкультурно-спортивні органи. Окружна рада фізкультури переходить до Херсонського окрвиконкому, що сприяє розвитку масовості спорту. Створюються 12 районних рад фізкультури і так звані «спорт п'ятірки» для організації спортивної роботи на селі. Успішно вирішуються завдання організації гуртків фізкультури при галузевих профспілках.

У 1925-1926 роках їх організовано у профспілках водників, будівельників, поліграфістів, шкіряників, металістів та інших. Міські гуртки фізкультури беруть шефство над сільськими та ведуть пропаганду на селі. Проводились «тижні» і «двотижневики» фізкультури, спортивно-показові вечори в робітничих клубах, рухливі ігри, футбольні матчі. Усе це сприяло зростанню інтересу до фізичної культури і до 1928 року в 13 міських гуртках уже налічувалось 758 спортсменів. Тут працювали шахові, волейбольні, стрілецькі, легкоатлетичні, водні, велосипедні, ігрові та інші секції.

З лютого 1925 року вже працювали гуртки фізичної культури при профспілках. А в 1927 році вони існували не тільки в м. Херсоні, а й в районах.

У кожному гуртку були створені секції. Першою була створена секція ігор, де проводились заняття з волейболу, гандболу, футболу та баскетболу. У 1927-1928 р.р. спортивні ігри були наймасовішими.

Згідно з архівними документами в Херсоні на 1 березня 1928 року існувало 27 волейбольних, 11 футбольних, 6 гандбольних та 2 баскетбольні команди, які систематично тренувались, брали участь у міських змаганнях, а з футболу часто проводились міжміські зустрічі.

Були створені збірні команди з спортивних ігор, велась підготовка до першої Всеукраїнської спартакіади.

В районах проводились спартакіади, місячники фізкультури, фізкультурні вечори. Згодом були створені секції з плавання, велоспорту, шашок та веслування.

У 1927-1928 р. р. організаційним центром всієї фізкультурної роботи стає секція при клубі «Металіст», головою якої був О.К. Ладичук.

1928 рік увійшов в історію радянського спорту як рік першої спартакіади народів колишнього СРСР. Цей рік поклав початок масовому фізкультурному руху.

«Всесоюзна спартакіада» відкривалася змаганнями з народного веслування та вітрильного спорту. До складу всеукраїнського колективу входила херсонська четвірка, яка змогла вибороти перший приз на республіканській водній спартакіаді в м. Миколаєві. До складу четвірки входили: Губкін, Павлов, Броун, Скобло. На фініш прийшли другими.

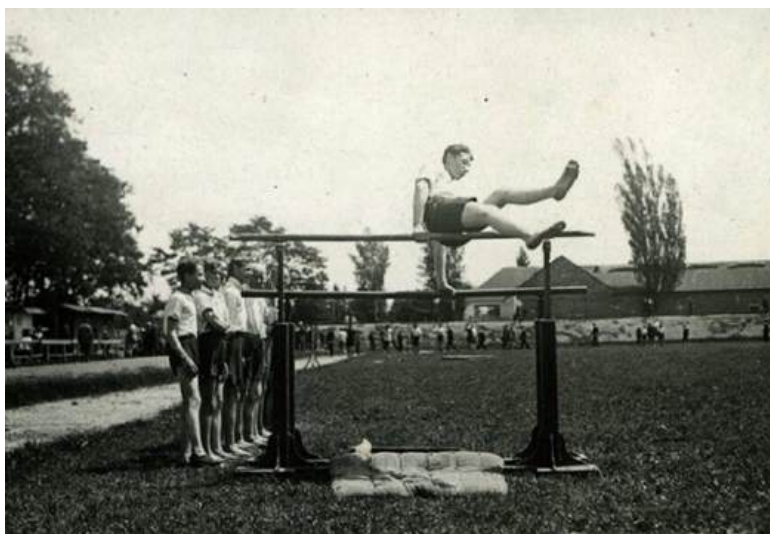
В серпні 1931 року введений фізкультурний комплекс ГПО. Серед перших херсонців отримали значок М.А. Сотниченко і Н.Д. Мельникова. Ніна Дмитрівна все своє життя віддала фізичній культурі та спорту.

Працювала викладаєм фізичної культури у кооперативному технікумі. Михайло Сотниченко – вчитель фізичної культури Херсонської СШ №14, перший тренер Лариси Латиніної [2].

В роки другої світової війни фізкультурні організації Херсона займались військово-фізичною підготовкою допризовників. Готували мотоциклістів, снайперів, велосипедистів. Велика робота проводилась з реабілітації поранених. В госпіталях використовували лікувальну фізкультуру. Крім гімнастичних вправ застосовували: масаж, ходьбу, плавання, ігри, загартувальні процедури. Працювали в цій галузі: М.К.Салкіндер, М.С.Родзинський, С.Т.Громов та ін. Дякуючи уміло підібраним вправам їм вдалося повернути здоров'я багатьом військовим.

У 1944 році Херсонський міський комітет приймає рішення про відкриття дитячо-юнацької спортивної школи №1. Ця школа стала першим спортивним навчальним закладом для дітей та юнацтва.

12 березня 1945 року з'являються перші відомості про те, що розпочали свою роботу 5 товариств в Херсоні і відновились колективи фізкультури.

Вже через рік після закінчення Другої світової війни в Херсоні і районах області налічувалось 511 фізкультурних комплексів, в тому числі 160 колективів фізкультури в колгоспах, радгоспах і МТС. Відроджена робота 7 добровільних спортивних товариств які об'єднували 70 фізкультурних колективів. 28500 чоловік займались фізкультурою і спортом.

Протягом першого півріччя 1946 року було проведено понад 230 спортивних змагань, в яких взяло участь 143000 осіб. За цей час підготовлено 419 фізкультурників-розрядників з різних видів спорту, склали норми на значки ГПО і БГПО біля 10000 чоловік. Одночасно з відродженням і ростом фізкультурних організацій в Херсоні і районах області відбудовувались спортивні споруди. На той час існувало 13 стадіонів, 335 спортивних майданчиків, 80 футбольних полів, до 400 волейбольних, баскетбольних майданчиків та гімнастичних містечок, в цьому ж році планувалось обладнати 2 будинки фізичної культури. У передових добровільних спортивних товариствах регулярно проводились заняття в спортивних секціях. До числа таких товариств потрібно віднести товариство «Спартак», «Трудові резерви», «Динамо».

У 1949 році успішно виступила Херсонська футбольна команда «Спартак». В розіграші кубка СРСР вона вийшла до чвертьфіналу, але в боротьбі за вихід у наступний етап потерпіла поразку від столичних одноклубників. В різний час за херсонську команду грали футболісти які входили в склад 33 кращих футболістів республіки, це Віктор Чокас, Георгій Гончаров, Сергій Звенигородський, Іван Здор.

Фізкультурним центром в 40-60 роки був комітет у справах фізичної культури і спорту при Херсонському обкомі. Пізніше була створена Спілка спортивних товариств і організацій.

В 50-ті роки в навчальних закладах міста і області відкривались спортивні секції зі спортивної гімнастики, боротьби, важкої атлетики.

В 1953 році про себе заявив баскетбол. Тренерами були Шульгін Анатолій Федорович і Полюх Владислав Станіславович. З'явилась група ентузіастів, створились перші команди.

Успіхи баскетболу пов'язані з окремими гравцями які грали в різних командах. Провідне місце належить Гоборову Валерію – чемпіону Олімпійських ігор 1988 року в Сеулі. Він грав за Київське СКА, ЦСКА. Херсонщина дала баскетболу Сашу Сазоненко, Мельниченко Галину.

В багатьох країнах знають трьохмачтовий вітрильник «Товариш», – володаря золотого кубка Атлантики (1974 р.) в регаті «Операція Парус-74», яку проводила Польська народна республіка. Судно вийшло переможцем в міжнародній трансатлантичній регаті «Операція Парус-76». За досягнуті успіхи в розвитку вітрильного спорту капітану «Товариша» О.П. Ванденко присвоєно звання майстра спорту міжнародного

класу і звання заслуженого тренера СРСР [4].

Протягом 60-80х років в Херсонській області кожного року проводились фізкультурно-масові заходи, в яких брало участь від 30 до 40 тисяч осіб.

У 1979 році була введена в експлуатацію Херсонська школа вищої спортивної майстерності, як навчально-спортивна база олімпійської підготовки збірних команд України з веслувальних видів спорту.

Школа має 7 відділень: веслування академічне, веслування на байдарках і каное, стрільба кульова, стрибки на батуті, легка атлетика, важка атлетика та вільна боротьба.

Всього спортсменами школи здобуто на Олімпійських іграх, починаючи з 1980 року: 4 золоті, 4 срібні та 5 бронзових нагород. На чемпіонатах світу та Європи здобуто понад 100 медалей різного гатунку.

У 1988 р. відкривається Херсонське вище училище фізичної культури. З 2002 року – спеціалізований навчально-виховний комплекс спортивного профілю «Загальноосвітня школа-інтернат II – III ступеня – вище училище фізичної культури» Херсонської обласної ради.

А з 2019р. - Комунальний заклад «Херсонський фаховий спортивний коледж» Херсонської обласної ради.

У 1993 році на базі Херсонського державного педагогічного інституту було відкрито спеціальність «Біологія та фізичне виховання». І вже 24 грудня того ж 1993 – року було прийнято рішення про відкриття факультету фізичного виховання та спорту.

На сьогоднішній день ми маємо честь говорити про тисячі підготовлених висококваліфікованих фахівців, що не тільки працюють за покликанням, а й представляють Херсонщину на міжнародній арені [5].

До 24 лютого 2022 року в місті діяла мережа фізкультурно – спортивних закладів, а саме:

- 4 стадіони («Кристал», «Спартак», «Старт», «Петровець»);
- 25 спортивних шкіл, з них – 15 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, 8 – спеціалізованих, 2 – дитячо-юнацьких клуби фізичної підготовки;
- 79 спортивних залів, 55 з яких у комунальній власності та переважно розташовані на території загальноосвітніх шкіл міста;
- 116 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, з яких 73 у комунальній власності та розташовані переважно на території загальноосвітніх шкіл;
- 5 критих та 5 літніх плавальних басейнів – на території ДЮСШ-6, ЗОШ №46, торгово-розважального центру «Фабрика» (3 басейни), «Шумен», Молодіжного пляжу, пляжу «Лілея», Інваспорту, МУБІП;
- 2 льодових катки – льодовий палац «Фаворит – Арена» та льодовий каток «Аляска»;
- 15 волейбольних майданчиків – на територіях загальноосвітніх шкіл та 6 – на територіях міських пляжів;
- 15 тенісних кортів – на території стадіонів «Спартак» та «Старт», міського парку, на просп.200-річчя Херсона, на базі школи вищої спортивної майстерності.
- існувала мережа громадських організацій фізкультурно-спортивного напрямку, 24 з яких частково фінансувались з міського бюджету.

Станом на кінець 2025 року на правобережжі Херсонщини зафіксовано пошкодження або руйнування близько 196 спортивних споруд. Багато з них були ключовими центрами підготовки олімпійського резерву та місцями масового спорту.

Ось перелік найбільш відомих об'єктів, що постраждали від обстрілів та авіаударів:

- Льодова арена («Фаворит-Арена»). Повністю зруйнована у квітні 2025 року внаслідок влучання чотирьох керованих авіабомб. Вона була домашньою базою хокейного клубу «Дніпро» та центром підготовки фігуристів.
- Стадіон «Спартак». Значних пошкоджень зазнала будівля школи боксу, розташована на території стадіону. Сам стадіон неодноразово ставав цілком обстрілів, що призвело до критичних руйнувань його інфраструктури.

- Дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ). Пошкоджено будівлі щонайменше двох міських ДЮСШ у Херсоні. Також під загрозою ліквідації на тимчасово окупованих територіях перебувають ще 12 спортивних шкіл.

- Херсонська СДЮСШОР з веслувальних видів спорту. Бази для академічного веслування та каное, якими славилася Херсонщина, зазнали руйнувань як від прямих обстрілів, так і внаслідок затоплення після підриву Каховської ГЕС.

- Фітнес-центри та приватні клуби: Мережа клубів «Домінант» у Херсоні майже повністю припинила існування через фізичне руйнування будівель та пошкодження обладнання; з семи закладів вцілів лише один.

Загалом у Херсоні підтверджено пошкодження понад 80 об'єктів спортивної інфраструктури, що є одним із найвищих показників серед регіонів України.

Незважаючи на руйнування баз та постійні обстріли, спортивне життя Херсонщини продовжується завдяки релокації та надзвичайній стійкості атлетів.

Після окупації та руйнування «Фаворит-Арени» команда переїхала до Калуша (Івано-Франківська область). Попри відсутність рідної домівки, «Щуки» продовжують виступати в Чемпіонаті України та виборювати призові місця.

Футбольний клуб «Кристал». Через безпекову ситуацію клуб призупинив професійні виступи, але зберігає структуру. Багато вихованців херсонського футболу наразі грають за клуби інших регіонів або за кордоном, представляючи херсонську школу.

Херсонські спортсмени, які входять до складу національних збірних, тренуються на базах у західних областях України або за кордоном:

Тренери херсонських дитячих шкіл проводять заняття через Zoom/Google Meet для дітей, які розсіяні по всьому світу. Це допомагає зберегти контингент учнів та психологічний зв'язок з тренером.

Деякі херсонські спортивні школи відкрили свої секції у містах-хабах для переселенців, де тренуються саме діти-ВПО з Херсонщини.

Виступи херсонських атлетів на міжнародній арені (підняття прапора з написом «Херсон – це Україна») стали частиною спортивної дипломатії. Перемоги атлетів, чії домівки зруйновані, привертають увагу світу до воєнних злочинів РФ.

Повномасштабне вторгнення завдало катастрофічного удару по спортивній інфраструктурі області (руйнування стадіонів, басейнів, веслувальних баз). Окупація та постійні обстріли призвели до вимушеної релокації провідних тренерів і атлетів, що поставило під загрозу неперервність тренувального процесу.

Попри надскладні умови воєнного стану, спортивна сфера Херсонщини продемонструвала високу адаптивність. Функціонування галузі змістилося у площину онлайн-тренувань, роботи в укриттях та представлення регіону на

змаганнях різного рівня спортсменами-переселенцями, що підкреслює їхню роль як амбасадорів незламного Херсона.

В умовах війни фізична культура на Херсонщині трансформувалася з суто змагальної діяльності у важливий інструмент психосоціальної реабілітації. Заняття спортом допомагають мешканцям деокупованих територій та ветеранам долати наслідки бойових дій і інтегруватися в мирне життя.

Майбутнє спорту в регіоні залежить від розробки стратегії повоєнної відбудови, яка має враховувати не лише ремонт будівель, а й залучення інвестицій для створення сучасних безпекових центрів спорту та повернення кадрового потенціалу додому.

Висновки. Фізична культура на Херсонщині пройшла шлях від аматорських гуртків кінця XIX ст. до розвиненої інфраструктури ДЮСШ та центрів олімпійської підготовки. Ключовими етапами стали активний розвиток футболу, водних видів спорту та гімнастики у радянський період, а також подальша модернізація спортивної бази, підготовка професійних кадрів. Розвиток фізичної культури на Херсонщині, що розпочався ще на межі XIX–XX століть сформував потужну спортивну ідентичність регіону. Цей історичний досвід став основою для виховання плеяди олімпійських чемпіонів та розбудови розгалуженої мережі ДЮСШ у період незалежності.

Аналіз історичного досвіду розвитку фізичної культури Херсонщини доводить, що головним ресурсом галузі в умовах воєнного стану залишається людський капітал та сформовані десятиліттями науково-педагогічні школи. Незважаючи на руйнування матеріально-технічної бази та тимчасову релокацію провідних закладів, збережена наступність поколінь дозволила не лише продовжити тренувальний процес, а й забезпечити участь херсонських спортсменів у міжнародних змаганнях, що є формою культурної дипломатії та опору.

Досвід Херсонщини є унікальним кейсом для світової спортивної науки, де історична пам'ять стає інструментом виживання галузі в умовах екзистенційної загрози.

Література

1. Степанюк С. Історико-педагогічні аспекти діяльності «Товариства сприяння фізичному розвитку дітей» в м.Херсоні. Молода спортивна наука України : Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. Випуск 5. Львів : НВФ «Українські технології», 2001. С. 168-170.
2. Степанюк С. І., Грабовський Ю. А., Городинська І. В., Коваль В. Ю., Руденко В. С. Історія розвитку фізичної культури, спорту та освіти на Херсонщині в період кінця XX та початку XXI століття (присвячено 30-річчю заснування факультету фізичного виховання та спорту ХДУ): навч.-метод. посібн. для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня при викладанні компонент освітньо-професійних програм: «Середня освіта (фізична культура)»; «Фізична культура і спорт». / С. І. Степанюк, Ю. А. Грабовський, І. В. Городинська, В. Ю. Коваль, В. С. Руденко. Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С. 2024. 96 с.

3. Степанюк С., Ектова Т. Діяльність «Товариства сприяння фізичному розвитку дітей» у становленні фізичного виховання дітей Херсона кінця XIX – початку XX століття. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. / за заг. ред. Євгена Приступи. Львів, 2019. Вип. 23, т. 1. С. 65-67.

4. Степанюк С.І., Гречанюк О., Маляренко І, Ткачук В. Історія фізичної культури: [навчально-методичний посібник /для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 014.11 середня освіта (фізична культура), 017 фізична культура і спорт. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2016. 272 с.

5. Степанюк С.І., Коваль В.Ю. Факультет фізичного виховання та спорту ХДУ – історія і сучасність. Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017. Вип. 4. С. 110-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2017_4_31.

6. Stepanyuk, S., Koval, V., Grabovsky, Y., Gorodynska, I., & Rudenko, V. (2024). Three Decades Of Improving: The Journey Of The Faculty Of Physical Education And Sports Of Kherson State University. *Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University*, (6(179), 261-265. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).50](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).50).

References

1. Stepanyuk S. (2001). Istoryko-pedahohichni aspekty diialnosti “Tovarystva spriyannia fizychnomu rozvytku ditei” v m. Khersoni [Historical and pedagogical aspects of the activity of the “Society for the Promotion of Physical Development of Children” in Kherson]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: Zb. nauk. statei z haluzi fizychnoi kultury ta sportu – Young sports science of Ukraine: Coll. of scient. works in the field of physical culture and sports*. Lviv: NVF “Ukrainski tekhnolohii”, 5, 168-170 [in Ukrainian].

2. Stepanyuk, S.I., Grabovsky, Y. A., Gorodynska, I. V., Koval, V. Y., Rudenko V. S. (2024). Istoriiia rozvytku fizychnoi kultury, sportu ta osvity na Khersonshchyni v period kintsia XX ta pochatku XXI stolittia (prysviacheno 30-richchiu zasnuvannia fakultetu fizychnoho vykhovannia ta sportu KhDU): navch.-metod. posibn. dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia pry vykladanni komponent osvitno-profesiinykh profram: “Serednia osvita (fizychna kultura)””; “Fizychna kultura i sport”. [The history of the development of physical culture, sports and education in the Kherson region in the period of the end of the 20th and the beginning of the 21st century (dedicated to the 30th anniversary of the founding of the Faculty of Physical Education and Sports of the Kherson University): teaching method. manual for students of higher education of the first (bachelor) level when teaching the components of educational and professional programs: “Secondary education (physical culture)””; “Physical culture and sports”] / S. I. Stepanyuk, Y. A. Grabovskiy, I. V. Horodynska, V. Yu. Koval, V. S. Rudenko. Kherson: V.S. Vyshemyrskiyi book publishing house. 96 p. [in Ukrainian].

3. Stepanyuk S., Ektova T. (2019). Diialnist “Tovarystva spriyannia fizychnomu rozvytkuditei” u stanovlenni fizychnoho vykhovannia ditei Khersona kintsia XIX – pochatku XX stolittia [Activities of the “Society for Promoting of Physical Development of Children” in the formation of physical education of children of Kherson in the late 19th and early 20th centuries]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy : zb. nauk. pr. / za zah. red. Yevhena Prystupy –Young sports science of Ukraine: Coll. of scient. works / in general ed. Of Yevgen Prystupa*. Lviv, 23, 1, 65-67 [in Ukrainian].

4. Stepanyuk, S., Grechanyuk O., Malyarenko I., Tkachuck V. (2016). Istoriiia fizychnoi kultury: navchalno-metodychnyi posibnyk /dlia zdobuvachiv stupeniu vyshchoi osvity “bakalavr” dennoi ta zaочноi form navchannia spetsialnostei 014.11 serednia osvita (fizychna kultura), 017 fizychna kultura i sport [History of physical culture: teaching and methodical manual / for applicants

ISSN 2786-4952 Online

of higher education “bachelor” level of full-time and part-time forms of study of specialties 014.11 secondary education (physical culture), 017 physical culture and sports]. Kherson: SP Vyshemyrskyi V.S. 272 p. [in Ukrainian].

5. Stepanyuk, S.I., Koval, V.Y. (2017). Fakultet fizychnoho vykhovannia ta sportu KhDU – istoriia i suchasnist [The Faculty of Physical Education and Sports of KSU – history and modernity]. Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriiia 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific journal of the NPU named after M. P. Drahomanov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, Vol. 4. P. 110-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2017_4_31 (date of application: 05.08.2024) [in Ukrainian].

6. Stepanyuk, S., Koval, V., Grabovsky, Y., Gorodynska, I., & Rudenko, V. (2024). Three Decades Of Improving: The Journey Of The Faculty Of Physical Education And Sports Of Kherson State University. *Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University*, (6(179), 261-265. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).50](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).50).

Дата першого надходження статті до видання: 01.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026